

THE WRITER ELIE WIESEL AND THE PRESERVATION OF MEMORY THROUGH LITERATURE

Alexandra Nadoș

PhD Student, National University of Science and Technology „Politehnica”
Bucharest

Abstract: This article aims to examine, in its initial section, the essential biographical aspects of Elie Wiesel’s life, before focusing subsequently on the genesis of his seminal work Night.

Specifically, it intends to explore the author’s dual role as both survivor-witness and writer, demonstrating how literary composition constitutes for him a privileged instrument of memorial transmission. The analysis will pay particular attention to literature’s capacity to convey, through the evocative power of narrative, the horrors perpetrated during the totalitarian period, thereby transforming individual experience into universal admonition. In this regard, Night emerges not merely as historical testimony, but rather as a veritable act of resistance against obligation, wherein narrative assumes an ethical function that transcends the purely aesthetic.

Keywords: literary witnessing, Holocaust, Elie Wiesel, survivor-witness, dehumanization, identity

Pentru început

Unul dintre aspectele care îi frapază imediat pe cei care studiază experiența lagărelor din perioada 1939-1954 este cantitatea imensă de texte generate de evenimentele trăite de cei încarcerați. În prezent, există un consens larg că acest fenomen poate fi analizat nu doar prin intermediul cercetării istorice, filosofice, politice sau religioase, ci și din perspectiva criticii literare. Cu toate acestea, vasta literatură concentraționară – așa cum este denumită – nu a fost încă înțeleasă în mod adecvat; este necesar să o aprofundăm și să o studiem astfel încât, în această *hemoragie de exprimare*, cum o denumea fostul deportat Robert Antelme¹, pentru a putea distinge autenticitatea operelor.

Italo Calvino susținea faptul că aceste *conflicte* mondiale au dat naștere „unui univers multicolor de povești”², experiența dramatică a conflictului – fie mondial, fie civil – a afectat pe toată lumea, aducând scriitori și cititori la același nivel, în acest context, toți erau, în egală măsură, purtători de experiențe. Fiecare contribuia cu o poveste, gata să fie spusă; fiecare trăise experiențe ieșite din comun, marcate de dramatism și întâmplări tulburătoare. Cei care au început să scrie în acea perioadă s-au confruntat cu aceeași materie ca naratorul oral anonim: poveștile trăite personal sau cele la care fuseseră martori se articula cu cele care ajungeau prin relatări.

Chiar și la mai multe decenii de la consumarea lor, atrocitățile care definesc această pagină a istoriei noastre continuă să genereze o profundă consternare și o neîncredere greu de surmontat, menținând viu acest *leitmotiv* : *de ce și cum a fost posibil ca asemenea fapte să se întâmple?* Psihicul uman nu reușește să accepte ceva ce depășește legile omenești, cum ar fi ceva inuman sau aberant – legi menite, în mod obișnuit, să conserve supraviețuirea speciei noastre, nu distrugerea ei.

---

¹ Robert Antelme a fost un scriitor, intelectual și membru al Rezistenței franceze. A fost cunoscut mai ales pentru romanul său, *L’espèce humaine* (Specia umană), care descrie experiența sa din lagărele de concentrare naziste, unde a fost deportat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

² I. Calvino, *Prefazione 1964 al Sentiero dei nidi di ragno*, a cura di M. Berenghi e B. Falcetto, Ed. Mondadori, Milano, 1991, Traducerea: Alexandra Nadoș, pp. 1185-1186

Baruch Spinoza spunea că, în fața lucrurilor omenești, nu trebuie nici să râdem, nici să plângem, ci să înțelegem, întrucât „est igitur mentis absoluta virtus intelligere”³. Dar reconstrucția aceasta nu e o simplă reproducere, ci este o transfigurare a unei realități crude. Înțelegerea deplină nu se mulțumește să copieze realitatea. Ca prizonierii lui Platon, am putea rămâne închiși în umbrele pe care ni le arată percepția, copiind o realitate deja filtrată, însă a înțelege, în definitiv, e a analiza și a cerceta în mod minuțios.

Totuși, cu cât am dori să căutăm o explicație, ceea ce s-a petrecut în timpul Shoah⁴-ului rămâne, încă, greu de înțeles, iar astăzi, istoric vorbind, aspirația către înțelegere continuă să fie nu doar legitimă, ci necesară. Numărul interogațiilor persistente – încă vast, poate chiar excesiv – nu permite, deocamdată, o asimilare deplină a ororii care s-a produs în interiorul propriei noastre civilizații.

Printre capodoperele care au definit memoria Holocaustului – precum *Dacă acesta este un om* a lui Primo Levi sau *Specia umană* a lui Robert Antelme – *Noaptea* de Elie Wiesel ocupă un loc central. Dar mai presus de valoarea sa literară, istoria acestei cărți, de la redactare la publicare este ea însăși o ilustrare a paradoxurilor și a tensiunilor pe care se doresc a fi dezbătute.

Elie Wiesel câteva repere bibliografice

Născut în anul 1928 în Sighet, într-un Maramureș multicultural, Elie Wiesel și-a petrecut copilăria în inima unei comunități evreiești strâns legate de vecinii români, maghiari, ucraineni și romi. Destinul său a fost însă zguduit de consecințele Dictatului de la Viena (30 august 1940), când Maramureșul – alături de o mare parte a Transilvaniei – a fost anexat Ungariei. Sub ocupația maghiară, antisemitismul a escaladat rapid, iar în primăvara anului 1944, tânărul Wiesel, împreună cu întreaga sa familie și peste 38.000 de evrei din regiune, au fost deportați în lagărele de către regimurile naziste. Supraviețuitor al Auschwitz, Birkenau și Buchenwald, Wiesel a purtat pe viață cicatricile aceste experiențe, transformând durerea în literatură și activism.

După război, și-a stabilit temporar domiciliul la Paris, pentru a se muta definitiv, mai târziu, în Statele Unite. Aici, cariera sa a luat avânt: începând cu 1949, a lucrat ca corespondent pentru ziarul israelian *Yediot Aharonot*, iar din 1957, a colaborat la prestigioasa publicație *Jewish Daily Forward*. Dar adevărata sa vocație a fost scrisul. În 1958, și-a făcut debutul literar cu romanul *Un di Velt hot geschvign (Și lumea a tăcut)*, ulterior tradus în franceză sub titlul *La Nuit (Noaptea)* operă prefațată de către François Mauriac. Acesta a marcat începutul unei impresionante opere literare, dedicată în întregime cutremurătorului seism moral – și nu numai – al Holocaustului.

Recunoașterea internațională i-a venit în valuri: în 1986, cu ocazia centenarului Statuții Libertății (darul Franței pentru Noua Lume), președintele Ronald Reagan l-a decorat cu *Medalia de Aur a Statuții*, iar numele său a fost gravat alături de alte doisprezece emigranți. Medalia de Aur a Congresului SUA (cea mai înaltă onoare civilă), cele 55 de titluri de *Doctor Honoris Causa* (inclusiv de la Yale), Premiul *Bordin* al Academiei Franceze, Premiul *Medicis*, sau onoarea de a prezida *Consiliul Memorial al Holocaustului* – Elie Wiesel a fost, prin excelență, profetul unei umanități, și dacă în antichitate profeții vorbeau în numele lui Dumnezeu, Wiesel a fost *profetul* unei lumi în care Dumnezeu părea absent, ba chiar *mort*, așa

³ *Virtutea absolută a minții este, așadar, înțelegerea*; B. Spinoza, *L'etica. Eposta e commentata da Piero Martinetti*, Ed. G.B. Paravia&G., Torino, 1928, Traducerea: Alexandra Nadoș, p.110

⁴ „Holocaust” este termenul englezesc iar „Shoah” termenul ebraic folosit pentru a descrie [genocidul](#) comis de [Germania nazistă](#) în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Ambii termeni au o dimensiune teologică sau cosmică. „Holocaust” este derivat din cuvântul grec pentru „complet ars” și este în general definit ca o distrugere enormă cauzată de foc sau de alte forțe nonumane. „Shoah” își are rădăcina biblică în termenul „*shoah u-meshoah*” (pustietate și devastare) care apare atât în Cartea lui Sofonia (1:15), cât și în Cartea lui Iov (30: 3) **Sursa:** <https://aboutholocaust.org/ro/facts/care-este-diferenta-dintre-holocaust-si-shoah>

cum remarcă scriitorul „N-am să uit niciodată clipele acelea în care Dumnezeu a murit pentru mine. [...] Unde este bunul Dumnezeu? Unde este? Și am simțit cum, în adâncul ființei mele, o voce îmi răspundea: Uite-l aici – este spânzurat aici, pe eșafodul ăsta.”⁵

În anul 1986 primește *Premiul Nobel* pentru *Pace* – nu pentru că a supraviețuit, ci pentru că a transformat supraviețuirea într-o lecție universală. „Mare orator, scriitor și pedagog, Elie Wiesel este și un talentat muzician. Una dintre operele sale de răsunet mondial este oratoriul intitulat *Cântecul speranței*.”⁶

Geneza cărții *Noaptea*

În urma eliberării lagărului de către trupele sovietice la 27 ianuarie 1945, Elie Wiesel se regăsește în afara sistemului concentraționar, confruntat cu o dublă obligație existențială: imperativul moral de a mărturisi și necesitatea psihologică de a procesa traumaticul. Contrar așteptărilor, Wiesel adoptă inițial o poziție de reticență, instituind un deliberat regim de tăcere asupra experienței sale.

„Si pénible était ma peine que je fis un vœu : ne pas parler, ne pas toucher à l'essentiel pour au moins dix ans. Assez longtemps pour voir clair. Assez longtemps pour apprendre à écouter les voix qui pleuraient en moi. Assez longtemps pour regagner la possession de ma mémoire. Assez longtemps pour unir le langage des hommes avec le silence des morts”⁷.

Faptul că scriitorul nu găsește cuvintele adecvate pentru a transcende experiența traumatică reprezintă motivul principal pentru care acesta păstrează experiența sa pentru sine timp de un deceniu – fiind interpretat ca un proces necesar de maturare a memoriei. După cum remarcă în prefața ediției din 2007 a operei sale seminale (publicată de prestigioasa editură Les Éditions de Minuit), autorul se confruntă cu o dilemă existențială: „imposibilitatea de a tăcea, dar în același timp imposibilitatea de a te exprima”⁸. Acest paradox al reprezentării reflectă tensiunea dintre obligația morală de a mărturisi și incapacitatea structurală a limbajului de a cuprinde realitatea lagărelor.

În 1954, Wiesel începe procesul de transcriere a reminiscentelor, inițial adoptând ebraica – limba sacră a tradiției iudaice. Totuși, după câteva luni de luptă cu materialul autobiografic, face o alegere semnificativă: trece la idiș (yiddish), limba maternă a evreilor est-europeni. Aflându-se pe o navă care naviga o perioadă îndelungată spre Brazilia, Elie Wiesel se dedică în întregime redactării primei sale cărți. „Fiévreux et comme hors d'haleine, j'écris vite, sans me relire. J'écris pour témoigner, pour empêcher les morts de mourir, j'écris pour justifier ma survie [...] Mon vœu de silence arrivera bientôt à terme; l'an prochain, ce sera le dixième anniversaire de ma libération. Il va falloir parler, ouvrir les portes de la mémoire, briser le silence tout en le sauvegardant : y-parviendrais-je? Despages et des pages s'entassent sur mon lit. Je dors peu, je ne participe pas aux activités du bateau”⁹

⁵ Elie Wiesel, *Noaptea*, ed. Corint, București, 2006, p.25

⁶ Mihai Dăncuș, *Evreii din Maramureș. Muzeul Culturii evreiești din Maramureș. Casa memorială Elie Wiesel.*, Lucrare apărută sub egida Muzeului Maramureșului, Sighetul Marmației, 2006, p. 60

⁷ *Durerea mea era atât de mare încât am făcut o promisiune: să nu vorbesc, să nu ating esențialul timp de cel puțin zece ani. Destul de mult timp pentru a vedea clar. Destul de mult timp pentru a învăța să ascult vocile care plâneau în mine. Destul de mult timp pentru a-mi recăpăta memoria. Destul de mult timp pentru a uni limbajul oamenilor cu tăcerea morților.* Traducerea: Alexandra Nadoș. Elie Wiesel, *Un juif aujourd'hui*, Paris, Seuil, 1977, p. 15

⁸ Elie Wiesel, *La nuit*, Paris, Les Éditions de Minuit, 2007, p. 13.

⁹ *Febril și parcă fără suflu, scriu repede, fără să mă recites. Scriu pentru a mărturisi, pentru a împiedica morții să moară, scriu pentru a-mi justifica supraviețuirea[...] Jurământul meu de tăcere va ajunge în curând la sfârșit; anul viitor se vor împlini zece ani de la eliberarea mea. Va trebui să vorbesc, să deschid porțile memoriei, să rup tăcerea, păstrând-o în același timp: oare voi reuși? Pagini și pagini se adună pe patul meu. Dorm puțin, nu particip la activitățile de pe vas.* Traducerea Alexandra Nadoș.,

Elie Wiesel., *Tous les fleuves vont à la mer*, Ed. Du Seuil, 1994, p 333.

Lucrarea elaborată în această perioadă de efervescentă creație se concretizează într-un volum de amploare, însumând 862 de pagini, intitulat *Un di Velt Hot Geshvign (Și lumea a tăcut)*. În mod remarcabil, în timpul călătoriei sale maritime, Elie Wiesel îl întâlnește pe editorul Mark Turkov, cărui îi încredințează manuscrisul spre publicare. Astfel, textul vede pentru prima dată lumina tiparului în Argentina, fiind editat la o renumită editură din Buenos Aires. Este necesar să precizăm că, în cadrul procesului editorial, manuscrisul a fost supus unor reduceri semnificative, versiunea finală tipărită fiind condensată la 245 de pagini, în contrast cu extinderea inițială de 826 de pagini.

La început, opera memorialistică a lui Elie Wiesel trezește puțin interes. Drept urmare, scriitorul decide să lucreze ca jurnalist, în loc să urmeze o carieră de scriitor profesionist. În mai 1955 – încercând să obțină un interviu cu prim-ministrul francez Pierre Mendès France – Wiesel face cunoștință cu scriitorul și câștigătorul Premiului Nobel pentru Literatură: François Mauriac, întâlnirea devenind impulsul de care Elie Wiesel avea nevoie: „Le problème était que Mauriac aimait Jésus. C'était la personne la plus correcte que j'aie jamais rencontrée en ce domaine - en tant qu'écrivain, écrivain catholique. [...] Et puis, à la fin, sans rien dire d'autre, il dit : « Vous savez, vous devriez peut-être en parler. »”¹⁰

Importanța decisivă a acestei întâlniri pentru Elie Wiesel este evidențiată și de faptul că *La nuit* poartă semnătura chiar a lui François Mauriac, în prefața cărții.

La scurt timp după acest moment definitiv, autorul începe să lucreze la versiunea franceză a volumului *Un di Velt Hot Geshvign (Și lumea a tăcut)* căreia îi dă titlul *Et le monde se taisait. (Și lumea a tăcut)*. Este important de remarcat că nu avem de-a face cu o simplă traducere, ci cu o veritabilă rescriere și adaptare a textului original, în idiș. Această reconfigurare a textului a fost, în esență, un act de mediere între două universuri de sens: pe de o parte, comunitatea evreiască traumatizată, a cărei durere se exprima printr-un instinct legitim de răzbunare; pe de altă parte se afla publicul francez cu mult mai reținut și educat în tradiția raționalistă – înclinat către o receptare filosofică a istoriei. Astfel, pentru versiunea în franceză, s-a adoptat un fel de strategie, o purificare a textului: eliminându-se orice trimitere explicită a represaliilor, orice urmă de retorică vindicativă împotriva germanilor.

Este deosebit faptul că, în *La nuit*, dorința de răzbunare apare o singură dată „*On bombarde Buna! cria quelqu'un. Je pensai à mon père. Mais j'étais quand même heureux. Voir l'usine se consommer dans l'incendie, quelle vengeance*”¹¹ Alegerea a transformat trauma personală într-un act de mărturie universală, și nu într-un discurs al urii.

După ce a citit manuscrisul, spre sfârșitul anului 1956, François Mauriac, îl trimite editorului Jérôme Lindon de la editura franceză *Les Éditions de Minuit*, acompaniat de următoarea recomandare: „Voici le livre de l'enfant juif. Je vous le recommande chaudement.”¹²

În corespondența sa cu Elie Wiesel, Lindon își manifestă entuziasmul pentru manuscris, însă consideră necesară eliminarea unor pasaje redundante, reducând astfel numărul paginilor.

De asemenea, Jérôme Lindon propune înlocuirea titlului original *Et le monde se taisait (Și lumea a tăcut)* cu *Un an de mon enfance. (Un an din copilăria mea)*. Această sugestie – neapreciată de Wiesel și Mauriac – declanșează o lungă discuție asupra titlului final.

În cele din urmă, după o lungă negociere, cei trei ajung la un compromis *La nuit* – un titlu simplu și emblematic.

¹⁰ Problema era că Mauriac îl iubea pe Isus. Era cea mai corectă persoană pe care am întâlnit-o vreodată în acest domeniu – ca scriitor, scriitor catolic. [...] Și apoi, la final, fără să mai spună nimic altceva, a zis: Știi, poate ar trebui să vorbești despre asta. Traducerea Alexandra Nadoș
<https://achievement.org/achiever/elie-wiesel/#interview> 10.06.2025

¹¹ Se bombardează Buna! A strigat cineva. M-am gândit la tatăl meu. Dar totuși eram fericit. Să văd fabrica consumată de flăcări, ce răzbunare! <https://data0.eclablog.com/supered2k/perso/la%20nuitprint.pdf> 10.06.2025

¹² Iată cartea copilului evreu. O recomand cu căldură. Traducerea Alexandra Nadoș
https://www.leseditionsdeminuit.fr/imprimer_livre-2518.html 11.06.2025

Recunoștința lui Wiesel față de contribuția lui Lindon este imensă, așa cum demonstrează următorul citat „Oui, ce livre vous exprime autant qu'il m'exprime, moi. La voix est la mienne. Mais l'ingénieur du son, c'est vous.”¹³

Opera este publicată în prima ediție la *Éditions de Minuit* în iunie 1958 – conștient de necesitatea extinderii audienței la un nivel internațional, scriitorul inițiază un proces meticolos de translație, încredințându-i soției sale, Marion Wiesel, sarcina traducerii textului în limba engleză. Acest demers editorial s-a confruntat însă cu dificultăți neprevăzute, așa cum autorul însăși a documentat ulterior în declarațiile sale, evidențiind reticența inițială a editurilor anglofone de a asuma publicarea unei opere cu un conținut atât de destabilizant.

Cu alte cuvinte, scriitorul nu era atât de preocupat de a *vinde, ci* mai mult de a scrie – acest fapt reprezintă o poziție interesantă, mai ales pentru creația literară și etica mărturiei. E. Wiesel transcende nevoia de validare externă, concentrându-se mai degrabă pe imperativul interior de a transforma trauma într-un sens al vieții. Wiesel dovedește, astfel, că procesul literar este, în sine, un ritual de reintegrare a sensului, considerându-l o datorie morală și transformându-și astfel manuscrisul într-o expresie a memoriei.

Cu trecerea timpului, cartea lui E. Wiesel a devenit una dintre cele mai importante opere memorialistice ale lumii – dovada fiind traducerile în peste treizeci de limbi și milioane de exemplare vândute. Acest aspect nu trebuie să fie receptat ca o simplă răspândire de informații, ci ca repetare a unui ritual de reînnoire a amintirii ca act de supraviețuire spirituală, demonstrând astfel că marile narațiuni nu se citesc, ci se retrăiesc.

Trecerea de la martor la scriitor

În pofida abundenței de mărturii apărute în anii '70 și '80, asistăm, în mod surprinzător, chiar și în deceniul al nouălea al secolului al XX-lea, la un fenomen greu de anticipat, cel puțin dintr-o perspectivă pur anagrafică: martori deja înaintați în vârstă revin la actul mărturisirii, recurgând nu la oralitate, ci la scris. Faptul că, la o distanță de peste o jumătate de secol de la catastrofă, acești supraviețuitori revin asupra traumei trăite prin intermediul unei scriituri târzii – meditative – este cu adevărat semnificativ. E. Wiesel oferă, așadar, o cheie simbolică de lectură, intitulându-și vasta autobiografie *Toate râurile se varsă în mare* (1994), iar *Marea nu se umple* [niciodată] (1969/1999) – imagine ce sintetizează ideea unei memorări nesfârșite, imposibil de epuizat. Printre lucrările reprezentative ale acestui val târziu de mărturii se numără *L'esile filo della memoria* de Lidia Rolfi, *Il silenzio dei vivi* de Elisa Springer, *Un tallet ad Auschwitz* de Teo Ducci etc¹⁴.

Elementul comun al acestor volume este că autorii erau deja activi în sfera memoriei publice, participând la conferințe, întâlniri și dezbateri despre Holocaust în aproape toată Europa – și nu numai. Trecerea de la mărturia orală la forma scrisă survine, așadar, nu ca debut, ci ca transpunere deliberată într-un nou cadru discursiv, marcat de o conștiință a trecerii timpului și de nevoia de conservare a memoriei. Această mutație se înscrie într-un context mai amplu, în care oralitatea devine tot mai vulnerabilă, dat fiind caracterul perisabil al martorului însuși. În acest sens, se poate vorbi despre o *anxietate arhivistică* specifică epocii post-testimoniale, manifestată prin inițiative precum cea a *Fundației Spielberg*, care a vizat documentarea audiovizuală a mărturiilor tuturor supraviețuitorilor încă în viață.

¹³ Da, această carte vă reprezintă pe voi la fel de mult cum mă reprezintă pe mine. Vocea este a mea. Dar inginerul sunetului sunteți voi.

Ibidem

¹⁴ Lidia Beccaria Rolfi (1925-1996) a fost o scriitoare italiană. Opera sa *Firul subțire al memoriei. Ravensbrück, 1945: o dramatică întoarcere la libertate* a apărut în colecția „*Gli struzzi*” nr.475 la Editura Einaudi din Torino, în 1996. Elisa Springer (1918-2004) a fost o scriitoare, supraviețuitoare a Holocaustului, de origine austriacă, naturalizată italiană. Lucrarea (publicată în februarie 1997) relatează experiența trăită de autoare în lagărul de concentrare Auschwitz. Teodor Ducci (1913-2002) a fost un supraviețuitor al Holocaustului de origine maghiară, naturalizat italian.

Pe de altă parte, profilul receptorului s-a modificat considerabil. Cititorul contemporan nu are acces nici direct, nici indirect la experiențele relatate. El nu cunoaște suferința, nici măcar prin intermediul proximității familiale. Acesta trebuie convins, trezit. De aceea, martorul este chemat să-și adapteze limbajul, să reconfigureze strategia narativă; acesta trebuie să fie adecvat nu doar rigorilor morale, ci și unei noi sensibilități culturale: trebuie să fie elocvent fără a fi redundant, afectiv fără a deveni *patetic*, revelator fără a genera repulsie sau saturare. Toate aceste caracteristici declanșează o tensiune situată între dorința arzătoare de a spune și necesitatea de a nu invada, de a nu *dăuna* sensibilității cititorului.

Unul dintre elementele literare definitorii ale cărții (*Noaptea*) îl constituie opțiunea deliberată a lui E. Wiesel pentru un stil sobru, aproape auster. Această epurare stilistică contrastează vizibil cu narațiunile mai elaborate ale altor memorii despre Holocaust cum ar fi *Dacă acesta este un om* de Primo Levi sau *Jurnalul Annei Frank*. Frazele care se regăsesc în carte sunt scurte, dezbrăcate de orice ornament. În această retragere din estetica eșecului, se simte, poate într-un mod mai acut, dezorientarea unui suflet sfâșiat, „reflecting the raw emotional state of a survivor who struggles to process the horrors he endured.”¹⁵ Această concizie, departe de a diminua forța narațiunii, o potențează – cititorul fiind smuls dintr-un confort dat din cauza distanței și împins în mijlocul unei suferințe de o intensitate aproape viscerală. Toate aceste mecanisme răspund unei exigențe etice fundamentale în literatura despre Holocaust: aceea de a transmite adevărul fără a-l deforma, de a păstra autenticitatea fără a cădea în ispitirile spectaculosului.

Transformările au fost posibile, în mare măsură, datorită procesului *Eichmann* din 1961 – un eveniment perceput ca o formă de psihoterapie colectivă la scară mondială, care a consacrat un nou statut al martorului. Acesta nu mai este redus la tăcere, ci dobândește o demnitate: vocea sa capătă autoritate, iar mărturia devine un act de acuzare publică, o confruntare necesară cu responsabilitatea și memoria. În acest context, martorul are pentru prima dată sentimentul că este cu adevărat ascultat – o experiență fundamentală pentru reconfigurarea discursului despre traumă.

Un al doilea factor esențial în conturarea acestui nou climat al memoriei colective este reprezentat de evenimentele istorice din Israel, în special războiul de *Șase Zile* (1967)¹⁶.

În această perioadă, sentimentul de amenințare existențială asupra poporului evreu revine cu forță, iar Shoah-ul începe să fie reanalizat și reînțeles în lumina noilor pericole. Aceste împrejurări au avut un impact semnificativ asupra poziționării supraviețuitorilor-scriitori: le-au modificat intențiile, amplificând nevoia de a depune mărturie, dar au influențat totodată și disponibilitatea publicului de a asculta și de a înțelege. Astfel, s-a creat ambientul necesar pentru apariția unor opere literare care să asume și să transmită trauma istorică într-un mod profund responsabil.

Drumul parcurs de către scriitorii-supraviețuitori lagărelor cunosc o dublă metamorfoză: mai întâi, așa cum s-a mai spus, își asumă rolul de martor, iar apoi, treptat, cel de scriitor.

Elie Wiesel este exemplul perfect, acesta fiind o victimă directă, un supraviețuitor, apoi un martor, și în final un scriitor. Aceste ipostaze reflectă nu doar o nevoie de exprimare a traumei, ci și o formă de responsabilitate morală, etică, istorică și literară. *Trezirea*, aproape miraculoasă, din acea *Noapte* este pentru Wiesel o revenire la viață prin redescoperirea comuniunii cu alții – *Iov al secolului XX* așa cum l-a definit Neher în cartea sa intitulată *The exile of the Word, from the silence of the Bible to the silence of Auschwitz*¹⁷, (*Exilul cuvântului*,

¹⁵ reflectând starea emoțională brută a unui supraviețuitor care se luptă să proceseze ororile pe care le-a îndurat
Traducerea: Alexandra Nadoș <https://journal.uniku.ac.id/index.php/ERJEE/article/view/11445/4509> 11.06.2025

¹⁶ În iunie 1967, Israelul a declanșat un atac fulgerător asupra Egiptului și Siriei, obținând o victorie zdrobitoare în doar șase zile. <https://historia.ro/sectiune/calendar/calendar-5-iunie-1967-a-inceput-razboiul-de-567830.html>

¹⁷ <https://archive.org/details/exileofwordfroms0000nehe/page/n7/mode/2up> 12.06.2025 / <https://www.amazon.it/Lesilio-parola-silenzio-biblio->

de la tăcerea Bibliei la tăcerea Auschwitzului) este reintegrat în lume, orientându-se spre aproapele său. Așadar, dacă Iov biblic rămâne credincios în suferință, Wiesel transcende rolul pasiv al victimei, transformând mărturia în activism. Se întoarce ca un intelectual luptător, dedicat răspunderii față de nevoile vremurilor sale. Mărturia adevărului, în numele identității sale evreiești, capătă pentru el semnificația acțiunii practice în interesul celorlalți. Acest aspect surprinde esența transformării lui Elie Wiesel din supraviețuitor al Holocaustului în *martor moral* al generației sale. Trecerea sa de la experiența traumatică a *Noptii* către o reîncorporare în umanitate prin solidaritate reflectă o temă centrală în literatura concentraționară: reconstrucția identității printr-un angajament etic.

Mărturiile supraviețuitorilor-scriitori constituie un corpus literar vast și complex, iar critica a încercat, în ultimele decenii, să identifice elementele de continuitate care traversează aceste opere, indiferent de limba, contextul cultural sau experiența individuală a autorului. Din aceste constante, una se impune cu o forță aproape unanim recunoscută: tema *dezumanizării*.

Narațiunea lagărului și al gulagului pornesc invariabil de la acest punct zero al umanității: tentativa radicală de suprimare a identității omului. Tema centrală care acumulează aproape toate operele este așadar *dezumanizarea*, care nu este doar un efect colateral al opresiunii, ci scopul însăși al mecanismului concentraționar. Se încearcă anularea identității corporale, ștergerea memoriei istorice, destrămarea apartenenței la o comunitate, la tradiție, la limbă. Legăturile familiale, gesturile cotidiene – toate sunt supuse unui proces de degradare progresivă care urmărește să reducă omul la o funcție biologică anonimă.

Această strategie a anihilării, documentată și denunțată în paginile lui Elie Wiesel, devine o temă literară în sine, ce depășește granițele genului memorialistic. De aceea, multe dintre aceste opere faimoase se disting printr-un stil fragmentar, tensionat, uneori eliptic – imposibilitatea de a spune pe deplin și exhaustiv ceea ce s-a întâmplat.

Așa cum finalitatea primordială a regimurilor totalitare a fost anihilarea individului și anularea identității sale, răspunsul scriitorilor-supraviețuitori a fost acela, prin intermediul literaturii, de a reconfigura condiția umană, din perspectiva câtorva coordonate: dezumanizare, identitate, memorie, mărturie.

Dar supraviețuitorul Elie Wiesel adaugă ceva în plus, nemulțumindu-se cu o simplă transmitere a memoriei, ci *solicitând întrebări*.

În cartea sa, *Toate fluviile curg în mare*, E. Wiesel revigorează rolul rememorării, demonstrând ce înseamnă cu adevărat a *nu uita*. A aminti, spune el, nu e doar o simplă evocare a trecutului, ci un act de resuscitare, de readucere la viață – devenind astfel un act de rezistență metafizică.

Sensul autentic al acestui tip de rememorare poate fi rezumat prin formula: *a aminti pentru a interoga, nu doar pentru a reproduce* – un proces mult mai complex și angajat, care transformă cititorul din receptor pasiv într-un *partener activ*.

BIBLIOGRAPHY:

1. Calvino, Italo, *Prefazione 1964 al Sentiero dei nidi di ragno*, a cura di M. Berenghi e B. Falchetto, Ed. Mondadori, Milano, 1991
2. Dăncuș, Mihai, *Evreii din Maramureș. Muzeul Culturii evreiești din Maramureș. Casa memorială Elie Wiesel.*, Lucrare apărută sub egida Muzeului Maramureșului, Sighetul Marmației, 2006,
3. Spinoza, B., *L'etica. Esposta e commentata da Piero Martinetti*, Ed. G.B. Paravia&G., Torino, 1928,
4. Wiesel, Elie, *La nuit*, Paris, Les Éditions de Minuit, 2007
5. Wiesel, Elie, *Noaptea*, ed. Corint, București, 2006
6. Wiesel, Elie, *Tous les fleuves vont à la mer*, Ed. Du Seuil, 1994
7. Wiesel, Elie, *Un juif aujourd'hui*, Paris, Seuil, 1997
8. <https://achievement.org/achiever/elie-wiesel/#interview>
9. <https://data0.eklablog.com/supered2k/perso/la%20nuitprint.pdf>
10. https://www.leseditionsdeminuit.fr/imprimer_livre-2518.html
11. <https://journal.uniku.ac.id/index.php/ERJEE/article/view/11445/4509>
12. <https://archive.org/details/exileofwordfroms0000nehe/page/n7/mode/2up>
<https://www.amazon.it/Lesilio-parola-silenzio-biblico-Auschwitz/dp/8876982108#:~:text=La%20Bibbia%2C%20nelle%20pagine%20di,scrive%20Massimo%20Cacciari%20nella%20postfazione>
13. <https://historia.ro/sectiune/calendar/calendar-5-iunie-1967-a-inceput-razboiul-de-567830.html>